

Postbus 9657
5602 LR Eindhoven

Aan: Laura Bertels, gemeente Eindhoven

Datum: 14 november 2021

Onderwerp: Advies Henri van Abbestichting over RAAP, de Cultuur Historische Waardekaart

Geachte mevrouw Bertels,

Hierbij sturen we u namens het bestuur van de Henri van Abbestichting ons advies over de Cultuur Historische Waardekaart, zoals opgesteld door de Werkgroep Groen van onze stichting. Dit advies is mede gebaseerd op het inhoudelijk overleg met u dat plaatsvond in september j.l. Het betreft:

- Buitengebied (De groene zoom) – RAAP rapport 3258, *De groene zoom van Eindhoven*
- Relicten van het prestedelijke landschap – RAAP rapport 3398, *Het landschap onder de stad*

Daarbij geldt dat, hoewel gepresenteerd als één geheel, het onderzoek en de presentatie geen echte eenheid vormen. *Dit betekent dat in de reactie op dit rapport: buitengebied en pre-stedelijk qua vorm en inhoud andere accenten aangeven.*

Advies:

De HvAS adviseert de gemeente om in de Cultuur Historische Waardekaart meer synergie te creëren tussen buitengebied en het pre stedelijke 'landschap', het moet tenslotte één samenhangend plan worden voor de totale gemeente .

De HvAS adviseert de gemeente om een start te maken om groene plekken zoals bijvoorbeeld kerkelijke/religieuze ensembles en (residuen) van groenstructuren zoals bomenrijen/lanen en bossages als erfgoed te erkennen. Door in stedelijke gebieden nu nog niet hoogstaand groene relictten te erkennen als potentieel groen erfgoed en daar kwaliteit aan toe te voegen, zal er over x jaren hoogstaand groen erfgoed ontstaan.

Vooraf zij opgemerkt dat de samenspraak met de gemeente helaas ernstig belemmerd werd door zowel de (streng) beperkingen vanwege de Coronacrisis, waardoor een direct één op één overleg onmogelijk was, als ook door de korte tijdsperiode waarbinnen overleg mogelijk was.

Daarbij werd in dit overlegproces extra duidelijk dat de structurele personele onderbezetting van de gemeente op het brede erfgoed domein het bijna onmogelijk maakte om het met beide partijen (erfgoed en gemeente) gewenste en noodzakelijke overleg procesmatig en inhoudelijk 100% in te vullen.

De Werkgroep Groen van de Henri van Abbe Stichting heeft na de digitale presentatie (week 44, 2020) pas in week 46 de dan bestaande analoge versies van de Waardekaart ontvangen. Een eerste dag reactie kon pas vanaf week 47, op 16 november 2020 worden gegeven. De werkgroep Groen van de HvAS heeft toen een eerste voorlopige reactie gegeven, die met name door de al genoemde structurele onderbezetting pas op 29 september 2021 in een één op één gesprek op detailniveau besproken kon worden.

De Werkgroep Groen is blij met het feit dat dit onderzoek na een paar jaar resulteert in deze rapportage. Hoewel, zoals eerder aangegeven, nog lang niet klaar, is deze presentatie een papieren aanzet tot versterking van het landschappelijk/groene erfgoed. Dit alles in de hoop en verwachting dat deze basis straks actief als onderlegger gebruikt gaat worden bij stedelijke ontwikkelingen. De grote behoefte aan stenen leidt er helaas nogal eens toe dat het groene erfgoed (gedeeltelijk) moet wijken c.q. zwaar wordt ondergewaardeerd.

De Henri van Abbe stichting rekent er op dat deze rapportage als start van een gedegen historische waardering van de huidige stad leidt tot een verbetering van ontwikkelplannen in die zin dat alle nieuwe plannen gefundeerd worden op de uitgangspunten en vastgelegde beleidsrichtlijnen van deze Waardekaart.

Vanaf nu moet de CHW

- * **Basiscriteria geven** voor de beoordeling van alle gemeentelijke- en provinciale bestemmingsplannen en plannen van projectontwikkelaars in het algemeen.
- * Een nieuw **feitelijk ijkpunt** vormen voor de beoordeling van gemeentelijk beleid met betrekking tot onderhoud (groen / wegen / parken e.d.). Hierbij moet daar waar mogelijk het cultureel historische worden geaccentueerd en hersteld. Dit zowel bij herbestemming als bij (groen) onderhoud in het algemeen.
- * Een **aanzet** vormen om een continu programma op te zetten om dit cultuurhistorisch perspectief verder te onderbouwen en uit te bouwen en, - niet onbelangrijk -, actief te monitoren en waar nodig actief te handhaven en daarmee te beheren. Een structurele forse versterking van menskracht en (financiële) middelen behoort onderdeel van dat beleid te zijn.
- * In groter verband een onlosmakelijk **uitgangspunt** worden voor hoe de buitenwereld Eindhoven als oude samengesmolten stad (Eindhoven met de omliggende dorpen) zou moeten beoordelen in vergelijking met andere oude (middeleeuwse) steden. Waarom dit unieke landschappelijk gegeven niet uitbuiten.

Het is absoluut mogelijk en het kan. De omslag kan/moet nu gemaakt worden, maar het zal nog veel inzet en daadkracht vergen voordat dit denken in het totale ambtelijke en politieke klimaat is ingebed. De ambtelijke uitvoering, actieve monitoring en handhaving, moet erop gericht zijn.

Uitgangspunt moet natuurlijk zijn dat de gemeenteraad instemt met deze rapporten inclusief alle nader gedetailleerde aanbevelingen. Het adagium, Brainport zonder verleden moet op onderdelen stevig worden aangepast. Brainport presenteert zich meer en meer als een "uitvinding" van deze eeuw. Brainport behoort zich te presenteren als een vervolg op deze eeuwenoude ontwikkeling.

Eindhoven, een stad met omliggende dorpen, is ontstaan op het snijpunt van twee beken Dommel en Gender waarbij overigens de laatste niet, ook niet als er nieuwe kansen zijn, visueel geëerd wordt.

Een stad die zich anno 2020 erop laat voorstaan dat het een designstad is zou zijn eigen vormgevers, *de beken*, waar maar mogelijk moeten eren.

Adviezen:

1. Zorg er – op de lange termijn - met voldoende menskracht en zeker ook voldoende (financiële) middelen voor dat deze visie op de waarden van ontstaansgeschiedenis van onze stad voortgezet wordt.
2. Houd intern (gemeente) en extern (project)ontwikkelaars aan de richtlijn dat zij zich bij ontwikkeling van plannen - in visie, ontwerp en zeker in de uitvoering - een echte bijdrage leveren aan het versterken van de Cultuur Historische Waarde van de ontstaans- en groeigeschiedenis van deze oude stad.
3. Omdat beken en beekdalen in het algemeen, de basis vormen van deze stad moet, in het ruimtelijk beleid en de uitvoering, daar waar maar mogelijk, het accentueren van beekdalen uitgangspunt zijn bij het beoordelen van plannen.
Daar waar dit historische aspect benadrukt wordt, bijvoorbeeld door de aanplant van opgaand "broekbos" groen moet dit extra positief benaderd worden. Maak Eindhoven ook visueel weer een stad met beken.
Dat dit een actieve bijdrage zal leveren aan een koelere stad die tevens in staat is om als waterbuffer te fungeren is gezien de duurzaamheid- en klimaat doelstellingen echt meegenomen.
4. Groen onderhoud moet specifiek gericht zijn op het herstellen/behoud van eerdere groen patronen. Dit betekent dat gaten in een bomenrij/laan hersteld moeten worden. Hierbij moeten "oude" criteria (afstand – boomsoort e.d.) leidend zijn. Daar waar dit niet kan en/of ongewenst is kan in overleg met erfgoedstichtingen en anderen in overleg en met oog op cultuurhistorische geschiedenis een weloverwogen besluit genomen worden wat zo maximaal mogelijk voldoet aan de gestelde (groene) erfgoedwaarden.
5. Bij natuurcompensatie moet een bepaalde op basis van de CHW-kaart en gewenste (ecologische) diversiteit een x periode leidend zijn. Ook hierbij is tijdige samenspraak tussen de ontwikkelaar/gemeente en erfgoedpartijen zeer gewenst.
6. In beide rapporten worden hiaten benoemd die nader onderzoek vereisen. De gemeente moet zeer spoedig dit nader onderzoek met menskracht en middelen faciliteren. Opnieuw (te) lang wachten veroorzaakt op termijn nieuwe niet meer te corrigeren ruimtelijke- ordening hiaten.

7. Draagvlak is essentieel voor het uitdragen van het gedachtegoed dat het waarderen van Cultureel Historisch Erfgoed onmisbaar is voor het gevoel van Eindhovenaren, Brainport 'bezoekers' en toeristen dat Eindhoven, met omliggende, een eeuwenoude stad is die zijn vorm kreeg door de beken en het samensmelten van een klein stadje met enkele grote dorpen.
8. Educatie/voorlichting in brede zin van het woord is essentieel om dit draagvlak een stabiele basis te bieden en vervolgens te onderhouden. Begin na vaststelling van het rapport met enkele educatieve voorlichtende projecten die niet uitsluitend via de digitale weg moeten lopen.
9. De groene eilanden in de stad zoals bv. Kortonjo; Glorieux; kerkelijke ensembles – kerk/gebedshuis, pastorie, kerkhof/begraafplaats en bijvoorbeeld kloostertuinen, vormen cultureel, historisch en ecologisch essentiële onderdelen van het stadslandschap. Het nader in kaart brengen van de staat, versterken en nog meer verankeren van deze ecologische eilanden is meer dan ooit noodzakelijk. Het zijn in hoge mate deze parels en de groene relictten van het oude landschap die de basis vormen voor de ecologische verbindingzones. Om over de voordelen van stikstofopslag, klimaatreducering, verkoeling e.d. nog te zwijgen. In de praktijk wordt nogal eens vergeten dat een boom van 50 jaar kappen in natuur laat staan in cultuurhistorische waarde absoluut eigenlijk niet te compenseren is. Zeker niet met het planten van enkele stekjes.
10. Het is voor het totaalbeeld essentieel dat "het landschap onder de stad" met spoed nader uitgewerkt wordt. Dat betekent dat herkenbare of snel herkenbaar te maken cultuurhistorische elementen zoals oude lanen zoals bijvoorbeeld (oprijlaan naar Glorieux tussen de Van Wassenhovestraat en de Geldropseweg of de laan tussen Twickel en de Ulenpas deels evenwijdig aan de Ontginningsweg in Hanevoet.)
11. Dubbelwaardering is essentieel maar kleine relictten (bosjes, eerder genoemde bomenrijen, oude erfgransbomen) de openbare ruimte moeten (meer) benadrukt worden omdat zij beter als wat dan ook de cultuurhistorische waarde van wat er was visueel kunnen maken.
12. Zeer snel zal er actie moeten worden ondernomen om met getuigen van het eerste uur helderheid te scheppen in vragen als: Hoe was het toen.
Als voorbeeld: Waarom zijn er loopgraven op de Stratumse heide? Waar komen de oorspronkelijke huizen van Schuttersbosch vandaan, Hoe zagen de noodwoningen in Tongelre eruit enz. enz.
Nu kan het nog. Elk jaar dat gewacht wordt om deze vragen via orale geschiedenis helder te krijgen verminderd, zeker met zaken die al voor of net na de tweede wereldoorlog ontstonden, het aantal nog levende 1^e graad 'ooggetuigen/gebruikers' neemt met het jaar af. Radio Siris in Someren heeft hier een prachtig programma over, op de koffie bij. Met een kleine financiële bijdrage en ondersteuning bij de noodzakelijk documentatie zijn zulke projecten snel te realiseren.

Los van deze directe adviezen geeft de Werkgroep Groen separaat enkele suggesties hoe via voorlichting en educatie bij de burgers draagvlak versterkt kan worden. Met de inbreng van de inwoners kunnen gaten en vragen in het onderzoek worden aangevuld c.q. opgelost.

De Henri van Abbe Stichting zal in ieder geval de in deze en de in vervolgrapportages aangestipte cultureel Historische Waarden waar mogelijk als feitelijke onderbouwing

gebruiken in zijn adviezen met betrekking tot ontwerpbestemmingsplannen en andere ontwikkelingsplannen van de stad.

Tot slot: op uitnodiging van de gemeente heeft de HvAS (Werkgroep Groen) enkele concrete informatieve/educatieve acties voorgesteld om de CHW-kaart in de stad 'levend' te maken. (zie eerder gestuurde bijlage).

Namens het bestuur van de Henri van Abbestichting,

Wilbert Seuren (voorzitter)

Ria Hermanussen (secretaris)

Mede namens Cis van der Vleuten (voorzitter Werkgroep Groen HvAS)